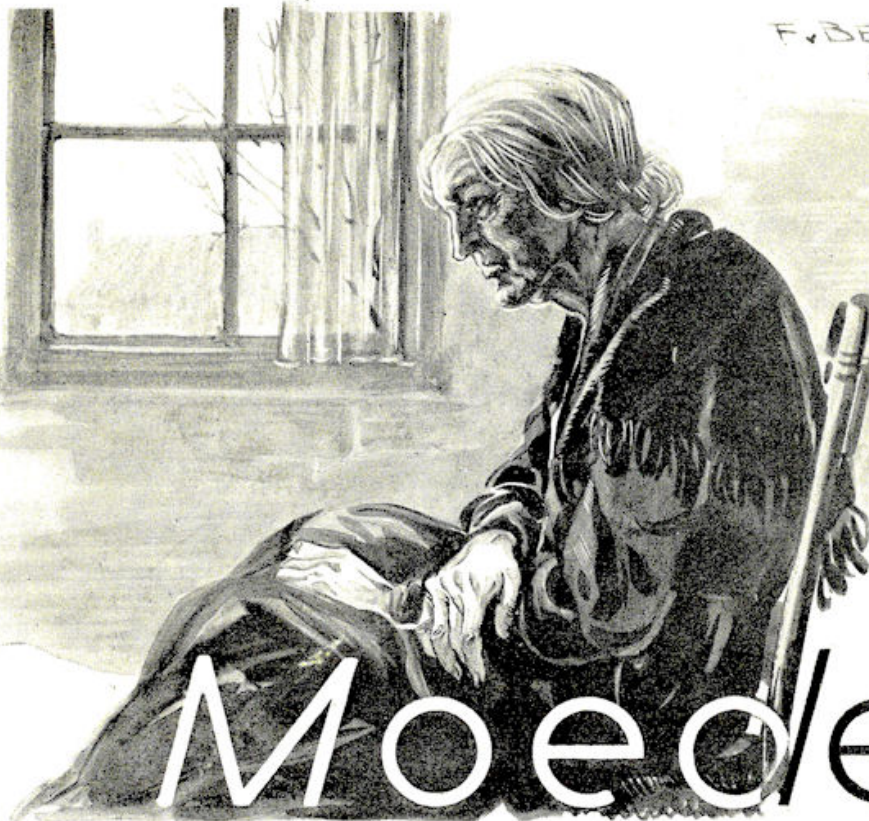

DOOR JAN KNAPE MZN

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnestapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoos: „Kwà, dan za'k es gaen”....

„Gndag oor,” riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe... hu... hu... hu”....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd,” suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe”..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!” En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkan-

der vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zegt de schele Sien van Kris van mien? Ik hoerende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!”....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke,” zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de burens gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoe-

lijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van”....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zootje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen... Het oude vrouwtje stond beteu-

terd, half leunend op de toonbank.

Fransien kreeg een ogenblik medelijden met het verschrompelde figuurtje. Het kleine gerimpelde gezichtje was pijnlijk vertrokken, en haar ogen keken zo vreemd, heel anders dan gewoonlijk.

„'t Is voor joe wel erg, Nelemao,” zei Fransien, „ik hawe mi'je te doeën, mens”....

Maar Nelemaatje wou helemaal niet beklaagd wezen.

„Laet de schele Sien d'r grooten bek houwe,” zei ze vinnig.

„Kris is een goeie joon, oor, daer valt dät niet van z'n te zeggen,” en ze knipte met haar dorre vingers.

Zwijgend bleef ze voor de toonbank staan, een zielig oud vrouwtje....

Het hinderde haar dat de mensen zo praatten, al dat andere zou wel terecht komen....

„Wat mo' je ha?” vroeg Fransien eindelijk, want ze kon toch hier niet blijven staan, ze moest naar d'r eten.

Nelemaatje had een ogenblik nodig voordat de vraag tot haar doordrong. Ze moest zo aan Kris denken, dat ze helemaal vergat waar ze was en wat ze kwam doen. Kris was naar Rotterdam gevluht voor zijn schuldeisers, met zijn vrouw en kinders. Wie had dat ooit kunnen denken, in zo'n mooie zaak gezeten. En nu praatten de mensen over hem, en wat er gezegd werd was niet veel goeds. Er werden natuurlijk veel oude koeien uit de sloot gehaald, want de duivel werd altijd zwarter geschilderd dan hij werkelijk was....

„Wat mo'je ha?” herhaalde Fransien, nu ongeduldig. Het werd toch werkelijk tijd, dat ze voor het eten ging zorgen, straks kwam d'r man thuis en dan had je 't lieve leven gaande.

Nelemaatje schrok er van. „Een klosse twien,¹⁾ nommer vier en twintig.” Het kwam er schuchter uit. Maar dan zei ze ineens weer: „Laet dat schele wuuf naer d'r eige vent kieke”....

Fransien stond met haar rug naar haar toe. Ze rommelde in talloze

¹⁾ garen.

doosjes, die op de boorden opgestapeld lagen, om het verlangde te zoeken, maar dat hinderde Nelemaatje niet, ze vervolgde boos: „Wie weet wat ze van d'r leven nog zal overkomme. Mit zo'n bezope vent as ze heit! En ze magge dan van Kris zegge wat ze wille: dronkig is 'n nog nooit geweest! En 't mit een aore gehouwe heit 'n oak nooit! Wat dienkt ze wel? Ik wou, dat ze es hier was, dan zou ik ze de huid es vol schelle”....

Ze zweeg, vermoeid. Ze moesten van haar jongen afblijven. Wat kon hij er aan doen, dat de zaken niet gingen. Je hoorde toch overal van crisis....

Fransien draaide zich om.

„Asjebliet.”

Ze telde het geld neer met bevende vingers. „Da's deugemeen,” zei ze, „as het niet gaet, dan zit iedereen op je te hakken. Laede ze d'r mond houwe over m'n joon”.... Ze kon er niet over op houden.

„Bel, dat ze 'k oak,” stemde Fransien toe. Ze zette haar handen in de zij en dacht ineens niet meer aan d'r eten. „Iedereen hei genoeg an z'n eige vrachtje, watsjoe. Mensenlieve, je hoart hier wat a'je in zoa'n wienkel zit en niet doaf bint. Dan ze'k wel es tegen die vent va' m'n 's aevens a' m'n nae bed gaen: gloaf je noe wel, dat m'n oaren toetere van aol 't gekles, da'k den helen dag an ha motte hoare. Da's gerust waer, dan toetere je oaren. En hoe gaet dat: da's deugemeen over een aore, want over z'n eige is een mens gaauw uitgepraet, eh. En dat spreekt, je mot iedereen te woord staen en nog verzichtig weze op de koop toe, want dat ze'k zoa dikkels: je mot van iedereen leve, dus mondje dicht en aores krieg je groate moeite. Ik praete nooit, oor, mens, nooit, dat za'je van Fransien nooit hoare zegge”....

„Och, ik zegge aoltoas mar: waer d'r één praet daer praete d'r twee.” Nelemaatje begreep Fransien wel, maar ze moest haar niets wijs proberen te maken, daar was ze te oud voor geworden. „Alleen ke'je niet klesse,”

zei ze nog eens, „daer mo'je voor mit je beien weze.” Zo, nu zou Fransien haar wel begrijpen, en ze zei er nog eens overheen: „'t Is net as je zeit, over je eige bi'je gaauw uitgekletst”....

En Fransien begreep het, ze werd er boos om. Wat dacht dat ouwe mens? Als één van haar jongens zo gedaan had, dan dorst ze zeker in geen tien weken d'r gezicht op straat laten zien. En dat stond nu hier te kapittelen of er geen vuiltje aan de lucht was. Dan moest je weten, dat ze nog vijf gulden van den vent kreeg, daar had ze nog niet aan gedaht. En ineens zei ze het: „Mo'je begriepe, Nelemao, ik kriege oak nog al vuuf gulden van z'n”....

De oude vrouw schrok er van: „Vuuf gulden?” En ze herhaalde het nog eens: „Vuuf gulden?.... Krieg je nog vuuf gulden van z'n?”....

Ze wist, dat er veel mensen geld van hem kregen, maar dat voelde ze niet zo. Wat had ze begrip van schuld, of het nu honderd gulden was of duizend, ze had nog nooit meer dan vijf en twintig gulden bij elkander gezien. Maar nu Fransien dat zo zei, stond ze ineens van aangezicht tot aangezicht tegenover Kris z'n schuld, en ze voelde het aan haar hart. Kris had vijf gulden schuld bij Fransien....

„Bel mens, dat kwam zoa,” begon Fransien uit te leggen, „daer onderlesten daer komt z'n vrouwe om een jasje voor een van die kleintjes. Jae, ik zal 't kommede weke wel betaele. Hoe gaet dat, dat beurt hier honderde keren. Nee, a'k je dat aollemaele es mos laete kieke wat er zoa nog onder de mensen staet va' m'n, dan zou je 't niet kenne geloave. Ik ze' soms wel es tegen die vent van m'n: had je ze maar, dan konne m'n wel op Tuindurp gaen weune om te rentenieren. En dan zeit 'n: wat doe je oak zoa gek te wezen, joe geef mar. Mar ik laete 'n mar klesse, dat begriep je wel, want venters! As 'n wat heit, dan ze 'k aoltoas mar: bemoei joe je eige mar mit je land, dan zal ik m'n wienkel wel overende zieë te houwen, wat wou een

vent noe voor verstand ha van elle goed, en band, en knoapen..... Mar dat spreek, kwaeje schuld da's nie lekker. As je lang op je centen mo' wachte, dat is tot daeran toe, as je mar mit eerlijke mensen te doeën heit, dan komt het wel terecht. Mar die vuuf gulden, die ken 'k wel op m'n buuk schrieve, daer zie ik noait éne cent meer van...."

Er werd iets wakker in Nelemaatje waarvoor ze geen naam wist. In haar kwam iets tot verzet om nog langer naar die vrouw

te luisteren. „Zoa gaauw as Kris centen heit zal 'n je wel betaele, oor," verzekerde ze stellig, „daer ke'je gerust van opan, je hoeft die centen niet op je buuk te schrieven!...."

„As 'n centen heit, dat zei je goed".... En Fransien lachte om het denkbeeld.

„Hie zal d'r best weer bovenop kraauwe!" Ze zei het met grote nadruk. „Hie is gaer genug, dat zei de meester vroeger al, toen gieng 'n nog op schole. Kris, zei 'n dan, je zalt het vaorre stiere in de waereld, joon." Haar moedertrots kwam boven als ze daaraan dacht, want het was waar, meester had het gezegd. En had Kris het niet ver gestuurd in de wereld? Ja, nu met dat ongeluk, maar wie zou dat ooit gedacht hebben. En hij was nog jong genoeg om weer van vorenaf te beginnen. Misschien mocht ze het nog wel beleven....

„Je mot het mar es achterop kieke," zei ze nog tegen Fransien. „Me zalle 't hope, misschien dienkt 'n dan nog wel es om m'n"....

Fransien lachte weer.

Nelemaatje voelde de steek en ze vond dat lachen hatelijk.

„Slecht is 'n niet, oor," zei ze vinnig, „hie zal d'r mit een aorremans centen nie van deurgaen,

noe mo' je toch begrietepe...

F. BEMMEL

maek je eigen mar niks onge-rust".... Toen ging ze weg.

Thuis werd het haar te machtig. Ze zonk op haar stoel neer bij het raam met haar hoofd voorover op de tafel. Ze was er kapot van. Nu eerst begon het gebeurde in zijn volle omvang tot haar door te dringen. Wat had ze in de laatste veertien dagen al niet doorgemaakt! Het was begonnen, toen ze hoorde, dat Kris failliet was. Het kwam onverwacht. Nooit had ze geweten, dat zijn zaken niet gingen.

's Morgens stond Wim, Kris z'n vrouw, ineens voor haar. Ze was er van geschrokken, want ze voelde, dat er iets komen ging. Wim kwam zo dikwijls niet, en dan nu, op zo'n vreemde tijd! Wim was in schreien uitgebarsten en ze deed niets dan roepen: „Noe is Kris fellet.... noe is Kris fellet.... hoe mó't dat noe"....

En ze begon over Kris te praten, zo lelijk, dat zij als moeder het niet aanhoren kon, daarom had ze gezegd: „Daer zal an joe oak wel wat mekere, Wum, 't zal an Kris alleen nie legge"....

Boos was Wim weggelopen en toen Kris 's avonds kwam, had ze er maar niets van verteld. Alleen vroeg ze: „Mo' noe de boel ver-

kocht worre bie je?" Want dat zou ze zo verschrikkelijk vinden. Zo'n mooi huis en zulke mooie stoelen....

Hij haalde zijn schouders op en lachte. „Ze verkoape mar, oor," zei hij, „dan beginne m'n weer mit een schoane lei."

Het had haar hart goed gedaan, dat hij het zo opnam. Die Kris toch! Dat was wel beter dan zoals Wim deed, huilen en lam-meteren en dan je man er de hele schuld van geven. 't Was een schande als ze het goed over-dacht. Hij had zijn hele leven ge-ploeterd om vooruit te komen. En nu liet hij de moed nóg niet zinken. Hij zou het er best weer boven op halen, dat geloofde ze vast, en toen hij wegging zei ze tegen hem: „Je mot er het hoed mar voorhouwe, Kris, moed ver-lore al verlore"....

„Bèjaet," zei hij, en hij lachte weer.

Maar nu leek het wel of ze zelf alle moed verloren had. Nu was Kris naar Rotterdam gegaan, waarheen, dat wist ze niet! En al-door klonk het in haar oren: „Ik kriege nog vuuf gulden van z'n, Nelemao."

Ze kon het maar niet kwijt worden, en ze moest telkens denken

om dat hatelijke gezicht van Fransien...

Waarom was Kris zo stilletjes weggegaan zonder zelfs zijn eigen moeder er iets van te zeggen? Daar moest iets achter zitten, maar wat het wezen kon, begreep ze niet. Er moest een bijzondere reden voor zijn, anders zou hij het niet hebben gedaan. Hij was altijd goed voor haar geweest. Ze kreeg iedere week drie gulden van hem, met de rente van de Ouderdomswet er bij kon ze daar netjes van leven. Zelfs verleden week had ze de centen nog van hem gehad. Ze vroeg nog: „Ke'je ze wel misse, Kris, noe je feliet bint?\"....

„Me doeë zoa lang as 't op is,\"

antwoordde hij, „en as 't op is dan is 't koken gedaen\".... Zo'n jongen toch....

Als ze aan dat alles dacht, dan maakte ze zich zo kwaad op Fransien, dat ze weer dadelijk terug zou willen gaan om ze nog eens een hoop te zeggen. Wat dachten ze wel van dien jongen! Dat hij er niet meer boven op zou komen, en dat hij dan zijn schulden niet betalen zou? Nee, of hij! Wie weet hoe gauw hij weer goede zaken zou doen in Rotterdam. En een gelukkige gedachte maakte zich van haar meester. Net, zo zou het zijn. Daarom was hij zo onverwacht

vertrokken. Hij had wat op het oog gekregen en geen tijd verloren laten gaan. Zo was hij altijd geweest.... zo resoluut.... Ze nam zich voor om hem eens spoedig een briefje te sturen. Als ze nu maar een adres wist. Dan zou ze hem schrijven, dat ze die drie gulden iedere week niet meer hebben wou, net zo lang tot zijn schulden allemaal betaald waren. Ze kon er van de Ouderdomsrente wel komen als ze zuinig was.... ja, ze zou er wel heel zuinig mee moeten doen, vijf en twintig stuivers huur.. Misschien kon ze nog wel wat verdienen met kousenbreien voor een ander, dat had ze vroeger ook al willen doen, maar toen mocht het niet van Kris... En ze zou ook schrijven over de vijf gulden van Fransien en vragen of hij die zo gauw mogelijk betalen wilde, want dat die er over kletste met schele Sien, en dat zij er als moeder op aangekeken werd....

Kris schreef al gauw, en ze was blij met de brief. Nee, Kris was zijn oude moeder niet vergeten. Het was maar een kort briefje, ze werd er niet veel wijzer door. Ze schreef die eigen avond nog terug. Het werd een lange brief, want ze had zo veel te vertellen en nog meer te vragen. En ze schreef ook over de vijf gulden van Fransien.... of hij die zo gauw mogelijk sturen wou.... asjeblijft....

Met ongeduld verwachtte ze het antwoord. Ze wist precies hoe laat de post door het straatje kwam, en telkens ging ze op haar stoel bij het raam zitten, om uit te kijken, of hij nog niet aankwam. Maar altijd liep hij haar deur voorbij, dan zei ze tegen zichzelf: „'t Is weer niks\".... En dan was ze teleurgesteld, zo erg, dat ze wel schreien kon.. Maar schreien deed ze toch niet..

Eindelijk kwam de brief. Het was op een Zaterdagmorgen, toen ze net bezig was om het straatje te schuren voor de deur. Ze zag het al aan den postbode, dat hij iets

eindelijk kwam de brief....

voor haar had, hij stak zijn hand in de bruinleren tas... En zij deed d'r klompen alvast uit, en ze droogde haar handen nog eens af aan haar schort, om gauw met de brief in huis te kunnen lopen...

Het was een brief van Kris... Ze nam de schaar, die al een hele week op de schoorsteen gereed lag, zo maar voor 't grijpen, en ze begon het couvert open te knippen...

Toen ze de brief gelezen had kon ze zich niet langer meer goed houden, er kwamen tranen in haar ogen, almaar meer tranen, zodat ze haar schort voor haar ogen moest doen en ze begon te snikken... Het kwam niet, omdat Kris vergeten had te schrijven in wat voor zaak hij nu zat, en hoe het met de verdiensten stond. Daar had ze slechts een ogenblik aan gedacht. Maar hij had geen geld gestuurd... Hij schreef, dat Fransien maar zien moest hoe ze d'r centen kreeg, hij was failliet en met alle mensen gelijk...

En toen ze uitgeschreid was en de brief in het couvert deed, om hem in de schuif van de tafel te leggen, was het net of de brief lachte, net zoals Kris altijd lachen kon... en het hinderde haar nu.

Die eigen avond vroeg de melkboer: „Twee maeten, vrouwe?“. „Nee,“ zei ze resoluut, „ik hawe ' in m'n maege, één maetje, en kommede weke om den aoren dag komme, oar, want den dokter heit gezegd, da 'k zoa weinig meugelijk melk mot gebruke.. Vanwege m'n maege, begriep je.“ De melkboer verwonderde zich, maar hij zei niets. Dat Nelemaatje het in haar maag had was aannemelijk, zo'n oud mens kon var alles gaan krijgen. Maar dat de dokter haar het melkdrinken zo goed als verboden had, dat was toch vreemd... erg vreemd... En toen de bakker hoorde, dat Nelemaatje het zó erg in haar maag mankeerde, dat ze maar heel weinig brood meer gebruiken kon, adviseerde hij menslievend: „Mens, dan een beschuitje, dat verteert gemakkelijck“...

Maar Nelemaatje weerde het af:

„Daer krieg ik het zuur van“... De bakker moest er om lachen en hij vroeg: „As je 't zuur heit, Nelemaatje, weet je wat dan?“

„Nee,“ zei ze.

„Bel, dan bin je 't zoete te wachten, mens“...

Acht weken moest ze sparen voor ze de vijf gulden bij elkander had, en toen ze het laatste dubbeltje in het kommetje zonder oortje deed, zocht ze haar schoenen op en haar omslagdoek... In een winkeltje op de hoek wisselde ze het kleine geld voor vijf hele gulden. Dan ging ze haastig door de straten...

Rennggg... zei het winkelbelletje met een nijdige ruk... Fransien bleef lang weg en driftig riep ze: „Volluk!“...

„Nah,“ suste Fransien, „hier bin ik al.. o, bi' joe dat, Nelemaatje..“ Nu aarzelde ze toch even, ze haalde het couvert van onder haar schort...

„Noe mo' je toch begriep,“ begon ze, „daer krieg ik vanochend een brief van Kris va' m'n uut Rotterdam, en daer schriefft die joon: wi' je die vuuf gulden es bie Fransien brienge, want die kriegt ze altoas nog va' m'n, en daer hawe ik niks om gedocht toen 'k weggieng“...

„Bel, bel, je zou zegge“... deed Fransien verrukt, en ze keek aandachtig hoe Nelemaatje de vijf gulden op de toonbank telde.

„'t Binne de eigenste guldes die 'n gestierd heit“... zei ze onder het tellen, „en dit is het eigenste comfert“...

„Dank je wel,“ zei Fransien. Meer zei ze niet, want ze was verbouwereerd, en om wat te doen te hebben trok ze de toonbanklade open en liet de gulden er in vallen. Ze rinkelden... Toen zei ze nog eens: „dank je wel“...

Nelemaatje had de deur al beet, het belletje relde, maar voordat de deur achter haar dichtviel zei ze nog: „As noe de schele Sien weer es bie je komt, dan hei je wat te vertellen, oar, Fransien.. over Kris... dat mo'je noe oak mar es uutblajjere... En dan ke' je er pesant bie vertelle, dat 'n een reuze-zaek heit in Rotterdam,

oor, een reuze-zaek... Daer zal ze wel blieë om weze“...

En Fransien vertelde het tegen schele Sien. „Had je dat van die joon gedocht?“ vroeg ze. „Hie is m'n toch nog meegevalle... En hier hei je 't eigenste zakje waer de centen in gezete hawe, dat hei ze op de winkelbank laete legge... Ze had de brief vanochend ontvange, zei ze.“

Schele Sien had volop de tijd. Het kleine Fransje was naar de bewaarschool en die ging voorlopig nog niet uit. Daarom ging ze schrijlings op de winkelbank zitten en op haar gemak bekeek ze het zakje van alle kanten. Eindelijk zei ze: „Je hei je eige wat wies laete maeke, Fransien, want in dat zakje hawe geen centen gezete, net zo min as dat ik er in gezete hawe... Dan mos het toch angeteikend weze!... En dan mot je es naer het poststempel kieke... Wat lees joe daer uut?“...

Fransien zette haar bril op, die ze voor belangrijke onderzoeken altijd bij de hand hield, en ze tuurde... „'t Is een ouwe zak,“ constateerde ze eindelijk, „ze hei m'n voor de gek gehouwe“... Schele Sien lachte met haar handen op haar buik. „Zoa'n aolle-manspraes... ze heit d'r zeuntje schoon wille wasse... mens, begriep je dat niet!... Wat een oud slangevel!“...

„Afijn,“ berustte Fransien, „de centen ha'k avast, die had ik allang kwiet geschat“...

„Mar hoe komt ze d'r an?“...

„Zeit dat es... Misschien heit ze nog wel een ouwe kouse.“ Maar voor Fransien begon er een licht op te gaan, en toen de schele Sien wegging zei ze nog: „Nelemaatje is toch wel een goeie ouwe ziele... 't Bluufft toch d'r jong, ehl... Zoa is noe een moeder“...

Schele Sien gaf er geen antwoord op, maar toen ze buiten kwam bromde ze in zichzelf: „Die ken je ook al mit geen span paeren bie houwe... de waereld is vol mit valsigheid... Noe ze de centen binnenheit is aolles weer vergeve en vergete“...

